

ÜNİVERSİTE, HALK VE YEREL YÖNETİM İŞ BİRLİĞİNDE TOPLUMSAL TASARIM YAKLAŞIMI: “ÜRETİMİN YERELLİĞİ: KAPIDAĞ – ERDEK”

Aysun Ateş Akdeniz, İstanbul Bilgi Üniversitesi, Endüstri Ürünleri Tasarımı Bölümü

Gizem Öz, İstanbul Bilgi Üniversitesi, Endüstri Ürünleri Tasarımı Bölümü

Toplumsal tasarım, toplumsal fayda sağlamak üzere değişimler yaratma bağlamında sıkça tartışılan kavramlardan biridir. Politik ve sosyal çevrenin büyüyen problemleri, sosyal değişim ve dönüşümleri tetikleyen faktörler arasında yer almaktadır. Son birkaç yıldır Kapıdağ Yarımadası hızla ilerleyen endüstrileşme projeleri ile bölgenin süregelen mevcut yerel üretim mekanizmaları arasında gerilimli bir kıskaca sürüklenmektedir. Bu süreçte, bölgeye özgü üretimsel, fiziksel ve sosyal kaynakların kendi varlıklarını devam ettirebilmeleri, mevcut çevresel dokunun ve yerel geçim olanaklarının sürekliliği için bir ihtiyaç olarak karşımıza çıkmaktadır. “Üretimin Yerelliği: Kapıdağ – Erdek” projesi farklı üretim araçları arasındaki bu ihtiyaçtan doğarak üniversite, halk ve yerel yönetim iş birliğiyle geliştirilmiştir. Proje, İstanbul Bilgi Üniversitesi Mimarlık Fakültesinden iki yürütücü ve 24 öğrencinin katılımı ve Erdek Belediyesi, Erdek Ticaret Odası, bölgedeki çeşitli sivil toplum kuruluşları ve yerel halkın iş birliği ile 14-27 Ağustos 2017 tarihlerinde Erdek-Kapıdağ’da gerçekleştirilmiştir. Projede sosyal ve materyal arasındaki ilişkiler ağını keşfedip haritalandırarak, toplumsal değişim için yapılabilecek müdahaleleri görünür hâle getirmek hedeflenmiştir. Bu amaçla, 2 hafta süren çalışmada Kapıdağ Yarımadası’ndaki köyler ve Erdek merkezi etnografik saha çalışmaları ile incelenmiş, bulgular yedi farklı kategoride Kapıdağ’ın varlıkları olarak belgelenmiştir. Belirlenen bu varlıklar üzerinden geleceğe yönelik geliştirilen fikirlerin de sunulduğu paftalar Erdek ilçe merkezinde sergilenmiştir. Bu sergi öğrencilerin yerel halk ile buluşup üretilen fikirler üzerinden geri bildirim almalarını sağlayan açık bir platforma dönüşmüştür. Bu bildiride, Kapıdağ Projesi farklı katılımcıların iş birliği ile gerçekleşen toplumsal tasarım için bir araştırma vakası olarak ele alınmıştır. Proje kapsamında ortaya çıkan öneriler, bu bildiride tasarımcının toplumsal tasarım sürecinin yapılandırılmasındaki duyarlı rolü üzerinden tartışmaya açılmıştır. Bu bağlamda Kapıdağ Projesi adı geçen paydaşlar arasında gerçekleştirilebilecek faaliyetlerin ilk adımı olmuş ve araştırma sürecindeki farklı bilgi setine sahip grupların aynı düzlemde buluşmalarını sağlayan bir rol üstlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: İş birliği; toplumsal tasarım; yerel üretim; tasarım araştırması.

GİRİŞ

Toplumsal tasarım, ilgili alanın çeşitli paydaşları ile iş birliği içerisinde değişimi hedefleyen ve toplumsal ihtiyaçların tasarım pratiklerini yönlendirdiği süreçtir (Manzini, 2014; Markussen, 2017; Maze, 2014; Thorpe ve Gamman, 2011). Bir bölgedeki hızlı sosyal ve ekonomik değişimlerin yarattığı problemler, toplumsal tasarım için çalışma alanı oluşturabilir (Manzini vd., 2010). Kapıdağ Bölgesi -Marmara Denizi kıyılarında yer alan diğer bölgeler gibi- organize sanayi merkezlerine dönüşüm sürecindedir. Bu dönüşümün bölgeyi tek tipleştirilen anlayışı karşısında, Kapıdağ'ın sahip olduğu ekolojik kaynakların ve sosyal pratiklerin devamlılığının ve çeşitliliğinin sağlanması adına, yerel paydaşlar ve İstanbul Bilgi Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi üyeleri ve öğrencileriyle Kapıdağ-Erdek Üretim Yerelliği isimli çalıştay gerçekleştirilmiştir.

Bu bildiri, bir toplumsal tasarım aktiviteler serisi olarak öngörülen Kapıdağ Projesi'nin iki hafta süren araştırma çalışmayı safhası incelenmiştir. Projenin, bölgenin kolektif refahı için özgün varlıklarının saptanması temel sorusu üzerinden, toplumsal tasarım, çoklu iş birliği ve tasarımcının rolü meselelerine yaklaşımı, ilgili kaynaklar ışığında tartışılmıştır. Projenin gerçekleştiği yer olan Kapıdağ Bölgesi'nin sosyal, politik ve ekolojik yapısı, paydaşların neden bölgede potansiyel gördüklerine de değinilerek bahsedilmiştir. Projenin genel bir tanımı yapıldıktan sonra, proje sürecinin dinamikleri ve sonuçları pratik çıktılar üzerinden örneklendirilerek anlatılmıştır. Bildiri, projenin toplumsal tasarım için araştırma alanında ürettiği pratik bilgilerin ve geleceğe dönük önerilerin sunulmasıyla sonuçlandırılmıştır.

TOPLUMSAL TASARIM İÇİN ARAŞTIRMA

Toplumsal Tasarımı Alt Yapılandırma

Hillgren vd.'nin (2011) alt yapılandırma (*infrastructuring*) olarak adlandırdığı toplumsal tasarım yaklaşımı, toplumsal bağlamla uğraşmanın getirdiği karmaşık ve dağınık durumlarla başa çıkabilmenin bir yolu olarak, önden belirlenmiş birtakım yolları izlemek, reçetelere uymak yerine, karşılaşılabilecek beklenmedik durumlara anlık cevaplar üreten esnek bir süreç tanımlar. Bu yaklaşım, toplumsal tasarım sürecinde yeni tasarım potansiyellerine girdi sağlayacak bağlantılara ve kaynaklara erişim için, farklı paydaşlarla kurulacak ilişkiler üzerine odaklanır (Björgvinsson vd., 2012; Hillgren vd., 2011). Projenin her adımında karşılaşılan durumlara göre yeni ilişkiler kurulurken, hali hazırda var olan ilişkileri de derinleştiren sürekli değişim ve gelişim içerisinde olan bir alt yapılandırma tanımlanır. İş birlikçiler sahip oldukları farklı bilgi ve pratikler ile var olan varlık ve kaynakları keşfetmek üzerine süreci şekillendirebilir. Bu varlıklar daha sonrasında toplumsal bir değişimin öncüsü olması amacıyla içinde bulunduğu sosyal ve materyal dinamikler doğrultusunda yeniden yorumlanır (Binder vd., 2015; Manzini, 2014; Thorpe ve Gamman, 2011).

Bu nedenle, Kapıdağ Projesi bir toplumsal tasarım süreci olarak, açık uçlu, farklı zaman ve fazlara bölünmüş, sahada farklı sosyal gruplarla uzun süreli ilişkiler kurarak, bölgenin varlıklarını birlikte keşfetmeyi amaçlayan bir çerçeveden ele alınmıştır. Kapıdağ Bölgesi hem çok çeşitli etnik gruplar (Türk, Pomak, Giritli) hem de farklı kültürel arka plana sahip bu grupların getirdiği farklı ekonomik pratikler içerir. Dolayısıyla, bölgenin sahip olduğu bu benzerlikleri ve ayrıksılıkları keşfedebilmek amacıyla, farklı paydaşlarla sahada iş birliğine önem verilmiş ve bölge sosyal ve materyal olan arasındaki ilişki örüntülerinden oluşan bir şebeke (*draw things together*) olarak ele alınmıştır (Binder vd., 2015). Bununla paralel olarak da proje süreci bu sosyal ve materyal arasındaki ilişkiler ağını keşfedip haritalandırarak, toplumsal değişim için yapılabilecek müdahaleleri görünür hale getirmeyi gaye edinmiştir.

Çoklu İş Birliği İçerisinde Toplumsal Tasarım için Araştırma

Kapıdağ Projesi bölgenin var olan üretim pratiklerini, sosyo-teknik ve ekolojik yapıyı bozmadan ve yabancılaştırmadan, bölgesel kalkınmaya katkı sağlayacak şekilde yeniden ele almayı ve sosyal bağlam içerisinde yeniden yorumlamayı hedeflemiştir. Araştırma safhasında farklı toplulukların materyal uğraşları yerinde gözlemlenmiştir. Bu uğraşların bilgi üretimi sürecinde nasıl iç içe geçtiğini gözlemlemek, proje katılımcılarının etnografik bir veriyi bir tasarım alanı gibi ele almasına olanak sağlamıştır. Böylelikle, tasarım pratiği sosyal ile materyal arasındaki ilişkileri yeniden yorumlayabilir bir konuma ulaşmıştır (Gatt ve Ingold, 2013).

Toplumsal tasarım için araştırma, tasarımcıların, yerel halkın, yerel kamu kuruluşlarının ve sivil örgütlerin bir araya geldiği bir birleşim noktası olarak çalışır. İş birliği süreçler, araştırmayı farklı kişilerin bilgi ve birikimlerinin yönlendirmesine ve şekillendirmesine olanak sağlar (Gatt ve Ingold, 2013). Farklı bilgi kaynaklarını birlikte ele alarak, çeşitliliği ve farklı bağlamlardan doğan bilginin çoğulluğunu onaylar. Kapıdağ'ın yerel üretim mekanizmalarına yönelik yerleşik bilgi, ancak o üretim pratiğinde birebir bulunan kişilerin bilgi ve birikimlerinin sürece aktarımı ile gerçekleşebilir. Bu nedenle de iş birliği Kapıdağ Projesi'nin bel kemiğini oluşturmaktadır. Bu bağlamda, iş birliği içerisinde olmanın bu araştırmaya sağladığı üç anahtar nokta bulunmaktadır:

1. Çeşitliliğe duyarlı olmak, bölgenin hem doğal kaynakları hem sosyal pratikleri hem de insan grupları olarak hali hazırda bulunan çeşitliliğine saygı göstermek.
2. Bu çeşitliliği güçlendiren, gücü onlara veren böylece çeşitliliği çoğaltan ve dayanıklılığını arttıran fikirler üretmek.
3. Bölgesel direnci (*resilient*) (Manzini, 2014) yerel üretim pratiklerindeki çeşitlilik ile artırmak, bölgenin oluşabilecek stres ve yıpranmalara karşı daha dayanıklı hale gelmesini sağlamak.

Thorpe ve Gamman (2011) toplumsal tasarım problemlerini yaman (*wicked*) problemler olarak tanımlar ve uğraşılan durumun karmaşıklığıyla başa çıkabilmek için türlü aktörlerin iş birliğine ihtiyaç duyulduğunu belirtir. Bütün insan ve insan olmayan aktörleri eşit olarak tatmin edebilecek tek bir mutlak çözüm olmadığı için, farklı aktörlerin bir araya gelerek aktifleşmesine ihtiyaç duyar (Thorpe ve Gamman, 2011). İş birliğinin temel özellikleri; karşılıklı saygı içerisinde birlikte çalışmak, benzer hedefleri paylaşmak ve eşit katılım hakkına sahip olmaktır (Détienne vd., 2012).

Sektörler arası (üniversite, kamu ve sivil örgütler) iş birliği de ayakları yere basan ve gerçekleştirilebilir projeler üretebilmek adına toplumsal tasarım sürecinin önemli bir parçasıdır. Bu bağlamda tasarım okulları ve yerel örgütler arasında kurulacak bağlar, toplumsal değişim için yeni fikirler üretmeye bereketli bir alan oluşturabilir (Manzini vd., 2010). Okullar tasarım araştırmaları aracılığıyla yeni öneriler üretmenin ve test etmenin merkezi olabilir. Karşılıklı olarak, tasarım öğrencileri de sosyal problemlerle iç içe olmak ve hassas konular içerisinde hareket etmek için gerekli olan yetilerinin gelişmesine yönelik deneyim kazanırlar (Margolin ve Margolin, 2002).

Kapıdağ Projesi, yereldeki bilgiye ulaşabilmek, yerelin var olan potansiyeline işaret eden noktaları yakalayabilmek adına birçok farklı paydaşın iş birliği ile gerçekleştirilmiştir. Bu iş birlikçiler; yerel halk, yerelde faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşları, yerel yönetim örgütleri, kurum olarak üniversite, araştırmacı olarak çalıştay yürütücüleri ve katılımcı öğrencilerdir.

Toplumsal tasarım için araştırma, iş birliği gereksinimi duysa da çoklu katılım kaçınılmaz olarak sosyal, politik ve etik hedef ve amaçlarda bir müzakere süreci gerektirir (Thorpe ve Gamman, 2011). Bu anlamda Kapıdağ Projesi pratik üzerinden bir tartışma ve uzlaşma örneği sunmaktadır. İki hafta süren araştırma süreci boyunca, paydaşlar daha büyük adımlar atmadan önce birbirini tanıma fırsatı bulmuşlardır. Bir yandan yerel halk tasarım öğrencileri ile tanışıklık kurarken, onlarla günlük hayatlarının bir parçasını paylaşma konusuna alışmışlar, bir yandan da proje hedefleri konusunda yürütücüler ve örgütler araştırma pratiği üzerinden hemzemin oluşturmuşlardır.

Toplumsal tasarımın kendi kısıtları ve zayıflıkları da bulunmaktadır. Tasarıma yöneltilen eleştirileri Thorpe ve Gamman (2011) aşağıdaki şekilde sıralamaktadır:

“Finansal ve örgütsel yetilerin eksikliği, tasarım danışmanlığının yüksek maliyetleri, genelde uzun dönemli olmayan ve uygulama sürecini kapsamayan taahhütler, bazı önerilerin sosyal ve tarihsel bulguları göz ardı etmesi sebebiyle yüzeysel kalması ve ‘tekerleği yeniden icat etme’ eğilimi göstermesi.” (Thorpe ve Gamman, 2011, s. 224)

Farklı aktörlerle iş birliği, uğraşılan problem karşısında karşılıklı bağlılık ve anlaşma yaratacağı için bu eleştirilere deva olabilir (Bryson vd., 2006). Finansal ihtiyaçlar, yerel bilgiye erişilebilirlik ve araştırma araçları gibi toplumsal tasarım sürecini oluşturan faktörlerin her biri farklı paydaşların yetkinliği dâhilinde

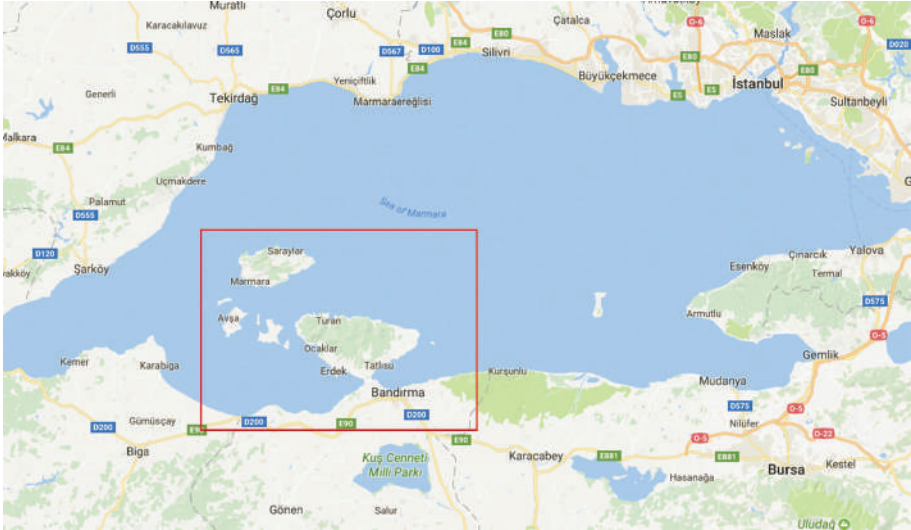
bulunmaktadır ve süreçte bu paydaşlar ortaklaşan hedefler üzerinden kendi bilgi setlerini ortaya koyarak çalışmaktadırlar. Bu kısıtlamaların farkında olarak, tasarımcı kolaylaştırıcı (*facilitator*) rol üstlenerek farklı bireylerin, şeylerin ve örgütlerin aktif katılımı bir araya geldiği bir sürece aracı (*mediator*) olabilir. Ayrıca, tasarımcı, kolaylaştırıcı rolünün yanı sıra araştırmacı rolü ile de ortak hedefler doğrultusunda varlıkları keşfedebilir (Thorpe ve Gamman, 2011).

Kapıdağ Projesi'nde, katılımcı öğrenciler, tasarım eğitimi dâhilinde edindikleri bilgi seti, merak, belgeleme, analiz ve görselleştirme yetkinlikleriyle katkı sağlarken, çalıştay yürütücüleri proje öncesi ve esnasında aktörler arasındaki bağı kuran örgütleyici ve kolaylaştırıcı bir rol üstlenmişlerdir. Yerel dernekler ve yerel halk Kapıdağ'daki üretim varlıkları ve kaynakları üzerine bilgileriyle sürece katkı sağlarken, yerel yönetim kurumları finansal destek, sahada erişim ve ulaşım desteğinde bulunmuşlardır. Alt yapılandırma kavramının da vurguladığı gibi, proje başlangıcında belli öngörülerle ilk bağlantılar kurulmuş olsa da, süreç içerisinde ortaya çıkan yeni ihtiyaçları karşılamak ve potansiyelleri değerlendirmek için her adımda yeni bağlantılar kurulmuş ve iç içe geçen bir ağ örülerek ilerlenmiştir.

Bildirinin bundan sonraki bölümünde Kapıdağ Bölgesi'nin tarihsel ve güncel sosyo-politik bağlamıyla ilgili bilgi verilmiş, proje kapsamında üretilen örnek işler üzerinden projenin süreç ve amaçları detaylandırılarak açıklanmıştır.

KAPIDAĞ YARIMADASI

Kapıdağ Marmara Denizi'nin güneyinde yer alan, Erdek ve Bandırma Körfezleri ile anakaraya bağlanan, Balıkesir iline bağlı bir yarımadadır (Resim 1). Üzerinde bulunan tüm yerleşimler Erdek Belediyesi tarafından yönetilmektedir.

Resim 1. Kapıdağ Yarımadası'nın coğrafik konumu (Kaynak: <https://goo.gl/maps/CrnvRova-XEH2>)

Erdek Körfezi coğrafi olarak batıya bakan bir sahil beldesidir. Buna ek olarak İstanbul ve Bursa büyükşehirlerine iki saatlik mesafede olması Erdek'in 1950'lerin önemli turizm merkezlerinden olmasını sağlayan başlıca etmenler olmuştur. Ancak çeşitli yerel yönetim sorunlarının da etkisi ile zaman içinde turizmdeki öncülüğünü kaybetmiştir. Bölgedeki etkisini her geçen gün artıran endüstriyel dönüşümle de birlikte Erdek-Kapıdağ Yarımadası sosyal, kültürel, ekonomik ve ekolojik değişimler içine sürüklenmektedir. Körfezin karşı kıyısında tarım arazilerinin firmalar tarafından fabrika kurmak amacıyla satın alınması köylü halkı yeni geçim kaynakları bulmak amacıyla şehre göçe zorlamaktadır. Bölgede süregelen ekolojik dengenin ve yerel geçim kaynaklarının devamlılığının sağlanabilmesi için üretimsel, fiziksel ve sosyal kaynakların korunması ve geliştirilmesi şart olmuştur.

Erdek-Kapıdağ Bölgesi kültürel ve sosyal kaynaklar bakımından oldukça zengin bir bölgedir. Coğrafi konumu gereği tarih boyunca birçok farklı kültüre ev sahipliği yapmıştır. Tarihi antik çağlara dayanan Kyzikos, Dolionlar'ın yarımadadaki ilk yerleşim yeri olarak bilinmektedir. Bölge hakkında yazılmış nadir kaynaklardan biri olan Balıkçı ve Pesen'in (2011, s. 8) kitabında tarih boyunca en az on farklı ulusun bölgede yaşamış olduğu belirtilmektedir: Trakyalılar, Makedonyalılar, Lidyalılar, Persler, İspartalılar, Peloponnesoslular, Phyrigialılar, Romalılar, Bizanslılar, Selçuklular ve Osmanlılar. Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasının ardından Lozan Barış Anlaşması'nda yer alan Türk-Yunan Halklarının Mübadelesine ilişkin sözleşme gereğince, Türkiye'de yaşayan Hristiyanlar ve Yunanistan'da yaşayan Müslümanlar ülkelerini terk etmeye zorlanmışlardır (Kayam, 1993, s. 581). Karşılıklı gerçekleştirilen mübadele göçleri sonucunda, Kapıdağ da göç veren ve göç alan bölgelerden biri olmuştur. Bugün bölgede Türkler, Pomaklar ve Giritliler başta olmak üzere farklı etnik grupların yerleşik olduğu ve farklı geçmişe sahip bu insanların kendi ritüellerini, alışkanlıklarını, geleneklerini koruyarak birlikte yaşamayı sürdürdürebildikleri ve ayrıca bölgedeki doğal kaynakları kullanarak kendi geçim kaynaklarını geliştirdikleri gözlemlenmektedir. Bu kültürel farklılıklar bölgenin ekosistemini zenginleştirmekte ve çeşitlendirerek güçlendirmektedir.

Öte yandan, endüstriyellemenin tepeden inme politik düzenlemeleri, bölgenin sosyo-teknik ve ekolojik dengesini tehdit etmekte ve yıllar içinde geliştirilmiş yerel pratikleri tehlikeye sokmaktadır. Erdek'teki yerel kurumlar, bu tehditkâr durumun ve bölge sakinlerinin taleplerinin farkında olduklarını belirtmekte, kendine yeten ve dirençli bir yerel üretkenlik sağlamak için gönüllü dernekler ve üniversitelerle iş birliği yaparak imkânlar yaratmayı hedeflemektedirler.

ÜRETİMİN YERELLİĞİ: KAPIDAĞERDEK PROJESİ

Projenin İçeriği

Üretimin Yerelliği: Kapıdağ-Erdek Projesi, İstanbul Bilgi Üniversitesi Mimarlık Fakültesinden iki yürütücü ve farklı bölümlerden (mimarlık, iç mimarlık ve en-

düstriyel tasarım) 24 öğrencinin katılımıyla gerçekleştirilmiştir. Proje, Kapıdağ Bölgesi'nin farklı sosyal gruplarının kolektif refahına yönelik değişikliği tetikleme potansiyeline sahip olan yerel üretim varlıklarını vurgulamayı amaçlamaktadır. Bu nedenle proje, bölgedeki çeşitli paydaşlarla zamanla gelişen bir iş birliği içinde gerçekleştirilmiştir. Bu paydaşlar yerel halk, yerelde faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşları (Yeşil Valiz Sorumlu Turizm Derneği, Bandırma Dağcılık Kulübü ve Erdek Girit Mübadilleri Derneği) ve yerel resmî kurumlardan (Erdek Belediyesi ve Erdek Ticaret Odası) oluşmaktadır.

Araştırma, 14-27 Ağustos 2017 tarihleri arasında Kapıdağ'da gerçekleştirilmiştir. Konaklama, ulaşım ve proje takvimi ile ilgili ön çalışma ve düzenlemeler Erdek Ticaret Odası ve Erdek Belediyesi iş birliği ile proje yürütücüleri tarafından yapılmış, farklı bölge ve köylere yerel paydaşların destekleriyle ön ziyaretlerde bulunularak beş gezi rotası belirlenmiştir: köyler, merkez ve kıyılar, pazarlar, tarihi alanlar ve üretim tesisleri. Başlangıç için belirlenen bu rotalar, katılımcı öğrencilerin ihtiyaçlarına, bölgenin keşfedilen potansiyeline ve yol boyunca projeye katılan diğer paydaşların önerilerine uyacak şekilde süreç içerisinde düzenlenmiştir.

Katılımcı öğrenciler etnografik saha araştırması ile elde ettikleri bilgiler doğrultusunda Kapıdağ'ın varlıklarını yedi farklı kategoride belgelendirmişler ve bu varlıkların gelecekte kullanımını artırmak üzere fikirler geliştirmişlerdir. İki haftanın sonunda belgelendirilen varlıklar sunum paftalarına dönüştürülerek Erdek ilçe meydanında sergilenmiş ve katılımcı öğrenciler geliştirdikleri fikirler üzerinden yerel halk ile iletişim kurarak gelecek çalışmalar için geri bildirimler almışlardır. Bu bağlamda, bu araştırma süreci paydaşlar arasında yapılacak bir dizi faaliyetin ilk adımı olarak planlanmıştır.

Yöntem

Kapıdağ Projesi'nin ilk adımı olarak planlanan araştırma safhasında, etnografik yöntemler kullanılarak çalışılacak alanın anlaşılması, var olan sosyal ve üretim pratiklerinin incelenmesi ve örüntülerin çıkarılması, yerel aktivitelerinin izlenmesi ve anlamlandırılması ve son olarak daha ufak gruplarla çalışılarak bilginin derinleştirilmesi, dolayısıyla kişisel hikâyelere de ulaşılması hedeflenmiştir. Saha çalışması, esnek bir yaklaşımla yürütülmüş, araştırma sürecinin her aşaması, sahada elde edilen hikâyelerle, pratiklerle ve önceki adımlardan öğrenilenlerle şekillenmiştir.

Sahada gezi rotaları takip edilirken toplanan veriler hem var olan etkileşimlerin gözlemlenmesiyle hem de o esnada katılımcı öğrencilerin de içinde bulunduğu etkileşimlerle elde edilmiştir. Bu etkileşimler esnasında, anlık gerçekleşen görüşmelerle birlikte gerçekleştirilen gözlemler (Blomberg vd., 1993) temel etnografik saha yöntemi olarak kullanılırken, yapılandırılmamış görüşmeler, not alma (yazımsal ve görsel biçimlerde), yazılı kaynakların analizi, video ve fotoğraf çekme ve eskiz yapma gibi yöntemlerle (Barab, vd., 2004) süreç desteklenmiş, her günün

sonunda da *görsel günlük* tutma yöntemi kullanılarak elde edilen veriler belgelenmiştir.

Katılımcıların araştırmacı olarak sahada bilgiye erişebilmesinin ve yerel ile kolay iletişim kurabilmesinin bir nedeni de öğrenci kimlikleri olmuştur. Katılımcı öğrencilerin büyük şehirden gelmeleri ve bölgeye yabancı olmaları farklı bir dinamik oluşturmuştur. Bu yabancılığı aşmak için sahaya çıkarken kılık kıyafete dikkat edilmiş, genç öğrenci kimliği ve orada sadece öğrenmek ve dinlemek için bulunduğu vurgulanmıştır.

Görsel günlük

Araştırma süreci, katılımcılar bölgeyi ilk kez tanıdıkları için yeni bilgi açısından oldukça yoğun geçmiştir. Her gün katılımcı öğrenciler farklı köy ve alanları ziyaret etmiş, insanları gözlemlemiş, yerel üretim yöntemlerini öğrenmek amacıyla onlarla günlük yaşamları ve gelir kaynakları hakkında görüşmeler yapmışlardır. Bu ölçek ve yoğunluktaki bilgi birikimi ile başa çıkabilmeleri için öğrencilerden her günün sonunda kendi öz-raporlarını oluşturmaları adına *görsel günlük* tutmaları (Blomberg vd., 2003) istenmiştir. Öğrenciler çektikleri fotoğrafları inceledikleri pratiklere göre gruplayarak kategorize etmişler ve bu fotoğrafları öğrendikleri bilgilerle, yerel halkın anlattıklarıyla ve akıllarına takılan soru ya da geliştirdikleri fikirlerle zenginleştirmişlerdir. Bu yöntem, fikirleri organize etmek, farklı pratikler arasındaki örüntülerin farkına varabilmek ve bulguları hatırlamak açısından oldukça faydalı bir yöntemdir (Blomberg vd., 2003). Bu günlükler ayrıca fikir geliştirme aşamasında öğrenciler arasındaki tartışmalar için aracı olarak işlev görmüştür (Resim 2).

Resim 2. Erdek Belediyesinin sağladığı çalışma alanından bir tartışma anı (Kaynak: Gizem Öz, 2017)

Projenin Aşamaları

Proje öncesi

Araştırma önerisi Erdek Belediyesi ve Erdek Ticaret Odasına projenin başlangıç tarihinden dört ay önce sunulmuş, konaklama ve ulaşım için ilk ayarlamalar yapılmıştır. Yerel paydaşlar ve halk ile ilk ilişkilerin kurulması amacıyla proje yürütücülerini bölgeye bir ön ziyaret gerçekleştirmişlerdir. Tarihi alanların ve üretim tesislerinin ziyaretleri için gereken izinler, yerel paydaşların da desteğiyle sağlanmıştır. Beş gezi rotası ve projenin günlük plan içerikleri yapılan bu ön ziyaretler ışığında kararlaştırılmıştır:

- *Rota 1 Tarihi Alanlar:* Kyzikos, Kirazlı Manastır, Zeytinada
- *Rota 2 Köyler:* Ocaklar, Narlı, İlhanlar, Doğanlar, Turanlar, Ormanlı, Ballıpınar, Çakılköy, Karşıyaka, Tatlısu, Hamamlı, Aşağıyapıcı, Yukarıyapıcı, Çeltikçi
- *Rota 3 Üretim Tesisleri:* Marmarabirlik Zeytincilik Kooperatifi, Kapıdağ Süt Ürünleri
- *Rota 4 Merkez ve Sahiller:* Erdek ilçe merkezi, Çuğra ve Kurbağalı Sahilleri
- *Rota 5 Pazarlar:* Farklı köylerdeki haftalık meyve-sebze pazarları

Proje süreci

Gezi rotaları katılımcı öğrencilerle birlikte gezilerek öğrencilerin Kapıdağ'ın köyleri, bölgeleri, tarım ürünleri, el yapımı ürünleri, farklı kültür ve pratiklerini ilk elden deneyimlemeleri sağlanmıştır. Böylece, öğrenciler bölgenin flora ve faunasındaki çeşitlilik, bitkilerin farklı alanlardaki kullanımı, denizin getirdiği imkânlar (balıkçılık, deniz turizmi, vb.) gibi bölgenin ekolojik potansiyeli ve gelir kaynakları üzerine bilgiler edinmişlerdir. İnsanları tanımış, gözlemlemiş ve günlük pratikleri hakkında onlarla konuşmuş, notlar almış ve fotoğraflar çekmişlerdir. Her gün, elde ettikleri bilgilerin ilk analizlerini yapmak ve belgelendirmek amacıyla görsel günlüklerine yazı ve görseller eklemiş, kolajlar hazırlamışlardır. Sahada belli bir vakit geçirdikten sonra her öğrenci kendi ilgi alanını belirlemeye yönlendirilmiş ve ardından ortak alanlarla ilgilenen öğrencilerin oluşturduğu yedi çalışma grubu belirlenmiştir. Gruplar Kapıdağ'ın varlıklarına farklı perspektiflerden yaklaşarak, kültürel çeşitlilik, kadın emeği, aktivite turizmi, tarım ürünleri, mimari doku, tarihi alanlar ve balıkçılık konularına odaklanmışlardır.

Yedi çalışma grubunun oluşturulması ile proje daha esnek bir yapıya bürünmüştür. Her grubun kendi konularıyla ilgili daha derin bilgiye ulaşmak için farklı ihtiyaçları oluşmuştur. Bu ihtiyaçları karşılama süreci yeni iş birlikleri, farklı yollar ve zaman planları gerektirmiştir. Böylece, araştırmacı rolündeki öğrenciler kolaylaştırıcı rolünü de üstlenmişlerdir.

Katılımcı öğrencilerin süreç içinde araştırmacı, tasarımcı ve kolaylaştırıcı esnek (*responsive*) rollerini (Thorpe ve Gamman, 2011) benimseyerek kendi yollarını nasıl çizdiklerine dair örnekler, çalışma gruplarının odaklandıkları konular üzerinden aşağıda açıklanmıştır.

- *Kapıdağ'ın Kültürel Değerleri*: Pomaklar ve Giritliler başta olmak üzere Kapıdağ'daki farklı kültürlerle ilgilenen çalışma grubu, Erdek Girit Mübadilleri Derneği ile iletişime geçmiş hem derneğe hem de üyelerinin iş yerlerine ziyaretlerde bulunmuşlardır. Belli bir süre sonra mübadillerin güvenlerini de kazanarak evlerini de ziyaret etme imkânı bulmuşlardır. Böylece onların yemekleri, bitkileri, alternatif şifalı karışımları ve ritüelleri hakkında bilgi sahibi olmuşlardır. Elde ettikleri bilgileri görselleştirerek belgelendirmişler (Resim 3) ve ilçe merkezindeki sergi esnasında hem gözlemledikleri ve görüştükları kişilerden geri bildirimler almışlar hem de ilçedeki diğer halk ve ziyaretçilere farklı kültürlerin değerleriyle tanışma imkânı sunmuşlardır. Bu bağlamda, yapılan çalışma farklı kültürlerin birbirleriyle olan iletişimlerinin güçlenmesinde bir basamak olarak görev yapmıştır.

Resim 3. (1) Kahya tatlısı (lor peyniri tatlısı); (2) kabak çiçeği dolması; (3) kantaron çiçeği; (4) zeytinyağı sabunu; (5) Girit simidi; (6) zeytinyağı; (7) Giritli Keriman Teyze (Görselleştirme: Didem Erdem, İpek Öztiryaki, İrem Altınsu ve Naz Pamukçu)

Daha önce belirtildiği gibi *alt yapılandırma* (Hillgren vd., 2011) toplumsal tasarım sürecini, bir ilişkiler ağı olarak, esnek ve katılıma açık bir süreç yaklaşımı olarak sunar. Üstteki ve alttaki iki proje örneğinde görüleceği üzere Kapıdağ projesinin böyle bir yaklaşım üzerinden şekillenmesi, öğrencilerin süreçte yeni tasarım potansiyellerine girdi sağlayacak bağlantılara ve kaynaklara erişim için olanak sağlamıştır. Öğrenciler araştırmacı rollerinin yanı sıra aracı (*mediator*) rolü de üstlenerek konularıyla ilgili türlü denek ve kişilerle yeni ilişkiler kurarak projenin alt yapısını genişletip, çeşitlendirmişlerdir.

- *Kapıdağ'da Aktivite Turizmi*: Aktiviteler yönünden oldukça zengin olan Kapıdağ'da bu konu üzerine hiç yazılı kaynak bulunmamaktadır. Çalışma gruplarından biri bu eksikliği gidermek üzere farklı temalar çerçevesinde aktivite rotaları oluşturmuştur. Bu temalar belirlenirken bölgenin öne çıkan özellikleri ve ziyaretçi profilleri göz önünde bulundurularak belirlenmiştir. Bunlar tarih, doğa, üretim, sahil ve şehir rotalarıdır. Mevcut ulaşım olanaklarını belirleyebilmek için Erdek Belediyesi Ulaşım Hizmetleri, Erdek Şoförler ve Otomobilciler Odası ve Bandırma Dağcılık Kulübü ile görüşmeler yapılmış, rotaların uygulanabilirliğini sağlamak için bölgedeki ulaşım imkânlarını gösteren bilgilendirici tablo ve görseller hazırlanmıştır. Tüm bu yeni iş birlikleri araştırma süreci içinde incelenen konular özelinde ortaya çıkmış ve öğrencilerin kendisi tarafından organize edilmiştir. Bu durum öğrencilerin araştırmacı ve tasarımcı rollerine ek olarak kolaylaştırıcı rolüne de bürünmelerine iyi bir örnek oluşturmaktadır. Toplanan tüm bilgiler ışığında geliştirilen aktivite rotaları ziyaretçi profilleri üzerinden hikâyeleştirilerek görselleştirilmiş ve rotaları deneyimlemek isteyenler için kolay kullanımlı bir kitapçık da tasarlanmıştır. İlçe merkezinde yapılan sergi sırasında kitapçıkların çoğaltılarak dağıtılması yönünde birçok talep alınmıştır.
- *Kapıdağ'da Balıkçılık*: Balıkçılık Kapıdağ Yarımadası'nın ana geçim kaynaklarından biridir. Özellikle balıkçılıkla uğraşan bazı köylerin ekonomik durumlarının tarım ve turizmle uğraşan bazı köylere göre daha iyi olduğu gözlemlenmiştir. Marmara Denizi'nin ortasında, Akdeniz ve Karadeniz akıntılarının geçiş noktası olan bir konumda yer alması yarımadaya zengin bir deniz faunasını kazandırmaktadır. Balıkçılık hem tutulması hem de servis edilmesi yönlerinden bölgenin ekonomik kaynağını oluşturmaktadır. Balıkçılık ile ilgilenen çalışma grubu bölgedeki balık ve balıkçılık kültürüne dair bilgileri araştırmış, yazılı bir kaynaktan bulunmayan birçok bilgiye erişmişlerdir. Bu bilgileri görselleştirerek yerel halkın zaten yapmakta ve bilmekte olduğu konuları ziyaretçilerin de farkına varmasını sağlamayı hedeflemişlerdir. Bu bağlamda öğrenciler balıkçılıkla ilgili bölgede gerçekleştirilebilecek bir festival önerisinde bulunmuş hem yerel halkın hem de ziyaretçilerin dâhil olabileceği aktivite fikirleri geliştirmişlerdir.

Proje yaklaşımında, Kapıdağ bölgesinin sosyal olan ve materyal olan arasındaki ilişki örüntülerinden oluşan bir şebeke (*draw things together*) olarak ele alındığı belirtilmişti (Binder vd., 2015). Böyle bir yaklaşım bölgede var olan şeylerin (*things*) toplumsal olana etkisini tanır ve onları da araştırma sürecinin aktif aktörü haline getirir. Bildirinin bundan sonraki kısmında paylaşılan dört projenin her biri farklı konulara eğilmektedir: farklı üretim araçlarından ve ürünlerinden, mimari ve tarihi yapılara, materyal olanla birlikte bölgenin kültürel şekillenmesine de odaklanmakta ve bu iç içe geçme durumundan çıkabilecek potansiyeller üzerine gitmektedir.

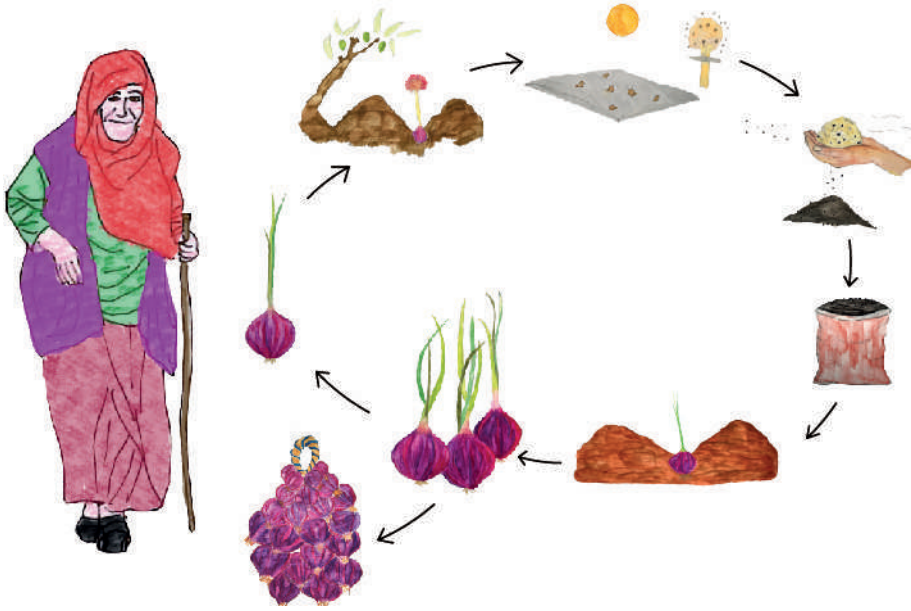
- *Kapıdağ'da Kadın Emeği*: Kapıdağ'ın köylerindeki kadınlar hem tarlada hem de evde yoğun bir şekilde çalışmaktadırlar. Çalışma gruplarından biri kadınların dokuma, tığ işi ve örme yoluyla oluşturduğu el işlerine yoğunlaşarak farklı desenler ve üretim teknikleri araştırmışlardır. Özellikle *dokuma tezgâhı* büyüklüğü ve karmaşıklığı sebebiyle birkaç yılda bir kurulduğundan bulması oldukça zor bir el işi aracıdır. Ancak bir kere kurulduğu zaman kadınlar için bir toplanma noktasına dönüşmektedir. Aynı köyde bir ya da iki dokuma tezgâhı birlikte kurulmakta ve birlikte kullanılmaktadır, böylece dokuma işi kadınlar için sosyal bir dış mekân aktivitesine dönüşmektedir. Öğrenciler Karşıyaka Köyü'nde kurulmuş ve kullanılmakta olan bir tezgâhı gözlemlemiştirler. Gözlem sırasında uygulama alanında detaylı analiz ve incelemeler yapmışlar, dokuma işlemini deneyimlemiştirler ve her türlü bilgiyi fotoğraflayarak belgelemiştirler. İki haftanın sonunda ilçe merkezinde yapılan sergide saha araştırması sürecinde elde ettikleri el yapımı ürünlere dair bilgileri görsel, yazılı ve sözlü olarak paylaşarak bilginin yayılmasına ve genişlemesine katkıda bulunmuşlardır.
- *Hadrian Tapınağı Desen Haritası*: Erdek sınırları içinde bulunan Kyzikos Antik Kenti tarihi boyunca hem siyasi hem ekonomik yönden önemli ve güçlü bir kent olmuştur ve Anadolu'nun Roma Dönemi'ne ait en büyük tapınağı olan Hadrian Tapınağı bu kentte inşa edilmiştir (Meral ve Yavuz, 2017, s. 551). Alandaki kazı çalışmaları 1989 yılından beri devam etmektedir. Ziyaretçilere açık olan kazı alanının mevcut durumu ile ilgilenen çalışma grubu, ziyaretçilerin bu kazı alanını daha iyi anlamalarına ve tarihi taşları keşfetmelerine yardımcı olmak için bir desen haritası çıkarmışlardır. Öğrenciler bu haritayı hazırlarken alanda uzun vakit geçirmiş, çıkarılmış taş ve yapıtların yerlerini işaretlemiş, mesafe ölçümleri yapmış ve renk kodlarıyla alanın krokisini çıkarmışlardır. Sonrasında ise bir broşür tasarlamış ve tapınağın önemli desenlerini vurgulayarak yerlerinin ziyaretçilerce kolay bulunabilmesini hedeflemiştirler. Öğrencilerin bu çalışması, kazı çalışması uzun zamandır süren ve sürececek olan alanın ziyaretçilere doğru bilgilerle ulaşmasına katkı sağlayabilecektir. İlçe merkezindeki sergi sırasında tasarlanan broşürlerin gördüğü talep bunun

bir göstergesidir. Yerel yöneticiler hazırlanan pafta ve broşürün kazı alanına yerleştirilmesi için talepte bulunmuşlardır.

Saha araştırmaları boyunca aranan bilgilerin sadece belirli bir yerde ya da belirli bir insan grubunda yerleşik olarak bulunması, basit denebilecek bir bilgiye erişimi güçlü bir iletişim ağı ve iş birliği gerektirmesi sebebiyle oldukça zorlaştırmıştır. Örneğin, köylerdeki bir konu ile ilgili detaylı bilgiye ihtiyaç duyan grupların o köye tekrar gitmesi, ulaşım ve yürüme yollarındaki olanaksızlıklar sebebiyle problem olmuştur. Bu nedenle öğrenciler ulaşımı sağlayabilmek için köyde ve pazarda tanıştıkları o köyün insanları ile birebir iletişim kurmuşlardır.

Kapıdağ'ın ulaşımı oldukça güç olan köylerinden Ballıpınar'a odaklanan iki çalışma grubunun projeleri, bilginin yerleşik olduğu araştırma sürecinin zorlukları hakkında fikir vermektedir.

- *Kapıdağ Mor Soğan Döngüsü*: Ballıpınar Köyü konumu, nüfusu, ürünleri ve mimarisi bakımından Kapıdağ'da oldukça önemsenen bir yerleşim yeridir. Turanlar, Ocaklar ya da Narlı gibi birçok sahil köyü tarımsal aktivitelerinden vazgeçmiş ve daha iyi bir gelir kaynağı olduğunu düşündükleri deniz turizmüne yönelmişlerdir. Ballıpınar Köyü ise, deniz kenarında konumlanmasına rağmen hâlâ kapalı bir topluluk olarak yaşamakta ve başta *mor soğan* olmak üzere birçok tarım ürünü ana geçim kaynaklarını oluşturmaktadır. Mor rengi, şifa etkisi, uzun süre saklanabilmesi, tatlı ve sulu tadı ile bilinen mor soğan bölgede oldukça bilinen bir tarım mahsulüdür. Henüz yapılmış olan coğrafi işaret başvurusu Erdek Ticaret Odası tarafından takip edilmektedir. Köydeki her aile bir şekilde mor soğanın yetiştirilmesiyle uğraşmakta, ancak ekim, tohum ve hasadın satışa hazırlanması aşamalarında çoğunlukla kadınlar çalışmaktadır. Öyle ki soğanın iz bırakan mor rengi, köydeki kadınlara lekeyi göstermemesi için mor renk şalvar giyme alışkanlığını getirmiştir. Mor soğanın yaşam döngüsü ile ilgilenen çalışma grubu soğanın topraktan tabağa yolculuğunu belgeleyerek analiz etmişlerdir. Tüm yetiştirme aşamalarını, hasat sonrası satışa nasıl hazırlandığını, hangi kanallar ve aktörler aracılığı ile tüketiciye ulaştığını anlamaya ve görselleştirmeye çalışmışlardır. Saha incelemeleri sırasında Ballıpınar dışındaki yerleşim yerlerinde ve pazarlarda mor soğan satışı yapan kişilere ulaşarak onlarla görüşmeler yapmışlardır. Özellikle soğanın satış akış şemasını çıkarma sırasında yerleşik ve uygulanagelen bilgi ve pratiklere erişmekte kendi imkânlarını ve yerel halkın desteklerini ve yönlendirmelerini kullanmışlardır (Resim 4).
- *Ballıpınar: Özgün Mimari*: Ballıpınar'ın mimari ve kırsal yapısı da özellikle mor soğan üretimine bağlı olarak şekillenmiştir. Köydeki her ev ahşap ve hasırdan yapılmış tenteye sahiptir. Kadınlar bu tenteler altında oturarak soğanların köklerini birbirine sararak örmekte ve ördükleri soğan dizilerini bu tentelere asarak depolamaktadırlar. Köydeki erkekler

Resim 4. Ballıpınar'dan Ayşe Teyze ve onun anlatımıyla mor soğan döngüsü (Görselleştirme: Adem Emre Sadıkoğlu, Esra Burhan ve Beyza Özmen)

kahvehanede toplanmayı tercih ederken, bu tenteler kadınlar için birlikte yiyip içtikleri sosyal bir toplanma noktası olarak da işlev üstlenmektedir. Ballıpınar Köyü özellikle sosyal ve materyal değerlerin birlikteliğine örnek teşkil etmektedir. Soğan üretimi sosyal hayatı, mimari dokuyu ve hatta kıyafetleri bile etkilemektedir. Ballıpınar'ın varlıklarını bir diğeri olmadan anlamak mümkün değildir. Ballıpınar Köyü ile ilgilenen çalışma grubu köyün mimari dokusunu, sokak ve evlerini, evlerde ve tentelerde kullanılan yapı tekniklerini ve malzemeleri, kesit ve detay çizimleri ile inceleyerek köydeki üretimden doğan sosyal ve materyal ilişkiyi belgelemiştir (Resim 5).

Proje sonu

Kapıdağ'ın sunduklarını keşfetmek amacıyla, bu proje kapsamında, ondan fazla köy, çeşitli ören yerleri ve üretim tesisleri ziyaret edilmiştir. Etnografik saha araştırması aracılığı ile toplanan veriler belgelenip görselleştirilerek, gelecek fikir üretme çalışmaları için potansiyeller olarak ortaya konmuştur.

Kapıdağ Projesi'nin gerçekleştiği tarihlerde, belediye ve derneklerin iş birliği ile Erdek ve Kapıdağ çevresini kapsayan bir festival düzenlenmiştir. Proje dâhilinde iki hafta süren belgeleme ve analizler sonucunda öğrenciler tarafından hazırlanan, görselliği ve anlaşılabilirliği kuvvetli paftalar, bu festival kapsamında ilçe meydanında düzenlenen etkinliklerle birlikte sergilenmiştir (Resim 6). Bu serginin festival

Resim 5. Ballıpınar Köyü'nden özgün bir konut görselleştirmesi (Görselleştirme: Burak Özçakıl, Burcu Berber ve Büşra Hamzaoğlu)

Resim 6. Erdek ilçe merkezindeki sergiden bir görüntü (Fotoğraf: Aysun Ateş Akdeniz)

tariflerinde gerçekleştirilmiş olması, festival için uzak köylerden merkeze araaların da kaldırılması sebebiyle, ilçeye gelen ziyaretçi sayısını artırmış ve proje çıktılarının daha çok insana erişmesini sağlamıştır.

Sergi boyunca öğrenciler paftalarının başında beklemişler ve yerel halka çıkarımlarını anlatarak geri bildirimler almışlardır. Paftalar diyalogun bir aracı haline gelmiş, sergi ile ilgilenen insanların yaşadıkları yerle ve günlük hayatlarıyla ilgili fikirlerini açtıkları bir açık foruma dönüşmüştür.

Gelecek projeler

Bu proje, bölgede planlanan uzun süreli sosyal kalkınma çalışmalarının ilk adımı olarak gerçekleşmiştir. Süreç boyunca farklı bağlamalarda farklı paydaşlar ile amaç ve hedefler doğrultusunda ortaklık kurulmuştur. Bu karşılıklı anlaşma içerisinde, iş birlikçiler, Kapıdağ Projesi’ni, bölgedeki kolektif toplumsal değişimi tetikleyecek fikirler geliştirmek için çok adımlı toplumsal tasarım aktiviteleriyle devam ettirmek konusunda hemfikir olmuşlardır.

Projenin bir sonraki aşaması için yerel halkın ve paydaşlarının da dâhil olduğu katılımcı çalıştaylar serisi düzenlenmesi planlanmaktadır. Kapıdağ’ın farklı değerlerine odaklanan çok ayaklı bu çalışmalar ile yerel çeşitliliğin artırılması ve güçlendirilmesi hedeflenmektedir. Bu çalışmalarda temel amaç yerel halkın fikir ve motivasyonunu, bölge için dirençli ve kendine yeten bir üretkenliğe dönüştürebilmektir. Bu alıştaylar dâhilinde konunun uzmanı olan bölge içinden ya da dışından kişilerin yerel halk ve diğer paydaşlar ile tanışması ve fikir paylaşımında bulunması, böylece konular özelinde ilgi ve farkındalık uyandırarak bölgenin refahını artırmaya yönelik fikir ve planlar geliştirmek üzere iş birlikçi çalışmalar yapılması planlanmaktadır.

Kapıdağ Projesi’nin ıktıları da bölgenin mevcut potansiyeline ve ileride yapılacak çalışmalarda fikir ve proje geliştirme süreçlerine faydalı bir girdi sağlayacaktır.

SONUÇ

“retim Yerelliği: Kapıdağ-Erdek” bölgenin kendi kendine yeterliliğini güçlendirecek ve bölgeyi daha dirençli hale getirecek sosyo-teknik ve ekolojik olasılıkları keşfetmeyi amaçlamıştır. Bu amaç için, toplumsal tasarım alanından faydalanan bir araştırma süreci güdülerek bölgenin yerel üretim varlık ve kaynakları incelenmiştir. Birçok farklı paydaş, çeşitli aşamalarda sürece dâhil olarak bilgilerini katmışlar, katılımcı öğrenciler de etnografik saha araştırması aracılığıyla bölgenin potansiyellerini belgeleyip analiz ederek gelecekteki çalışmalara kaynak oluşturmuşlardır.

Bir araştırma safhası olmasının yanı sıra, Kapıdağ projesi aynı zamanda paydaşlar arasında bir ortaklaşma (*alignment*) aracı olarak da iş görmüştür. Proje, paydaşların birbirlerinin çalışma biçimlerini ve bakış açılarını araştırma pratiği aracılı-

ğıyla öğrenmelerini sağlayan pratikler üzerinden bir tartışma sürecini başlatmayı mümkün kılmıştır. Projenin hedefleri ve amaçları hakkında paydaşlar arasında fikir birliği olması daha ayakları yere basan projeler üretmek adına önemlidir. Bu nedenle böylesi bir giriş, benzer paydaşlar arasında daha uzun süreli ve karmaşık projelere adım atmadan önce, oluşabilecek türlü dengesizlikleri ve rekabet anlayışını eleyen bir işlev görecektir. Kapıdağ'daki birçok köyün içe kapalı bir yapısı bulunmaktadır. Bu nedenle, günlük hayatların birebir gözlemini gerektiren bir araştırma süreci için güven kazanmak oldukça önemlidir. Bu projede gerçekleşen araştırma pratiği üzerinden ortaklaşma süreci, yerel halk ve öğrenciler arasında da tanışıklığın ve uyumun kurulması için rol oynamıştır. Son olarak, proje, çalıştay yürütücüleri için bölgenin kültürel ve ekolojik çeşitliliği ve değişikliklere açık yapısı hakkındaki öngörülerini teyit ederek, daha karmaşık projelere başlamadan önce saha uyumunun onaylanmasına da aracı olmuştur.

Proje esnasında karşılaşılan zorluklar ve kısıtlamalar da mevcuttur. Paydaşların aynı desteği ile gerçekleştirilen projede süre iki hafta olarak belirlenmiştir. Bu nedenle süreç araştırma safhası olarak planlanmış ve çeşitli olasılıkların haritalanması ile noktalanmıştır. Bulgular üzerinden tasarım potansiyellerinin de keşfedilebileceği yeni süreçler planlansa da araya zaman girmesi nedeniyle yakalanan ivmenin düşmesi, sahaya uzaklaşmak, belli aktörlerin değişmesi gibi negatif faktörlerin etkisi görülebilir. Bu noktada Thorpe ve Gamman'ın (2011) toplumsal tasarımın kısıtlarına yönelik sıraladığı, *genelde uzun dönemli olmayan ve uygulama sürecini kapsamayan taahhütler*, önerilen bazı projelerin kısıtlayıcısı olarak karşımıza çıkmaktadır. Proje süresini belirleyen etmenler, projenin bağlamı (yaz stajı) ve finansal destek sağlayan paydaşların yerel kurumlar olması dolayısıyla limitli kalıptır (Bu durum yine Thorpe ve Gamman'ın (2011) sıraladığı durumlardan biridir). Proje yürütücüleri bu kısıtların farkında olarak, proje amacını ve sorusunu belli bir seviyede ve olgunlukta tutmuş, gerçekleştirilebilir süreçler tasarlamış ve erişilebilir hedefler koymuşlardır. Sonucunda da belirlenen hedeflere ulaşılmış, katılımcılar için verimli, paydaşlar için de umut vaat eden bir deneyim sağlanmıştır. Olumlu ilerleyen ve sonuçlanan bu süreç, paydaşlar arası bir ortaklaşma adımı olarak görülmüş ve ileriye yönelik uzun vadeli planların yapılmasına olanak sağlamıştır.

Kapıdağ Projesi'nin ortaklaşma aracı işlevinin olumlu sonucu olarak, bölgede benzer paydaşlar arasında gelecek çalışmaların (çalıştaylar, tasarım stüdyoları vb.) yapılması planlanmakta olup, toplumsal tasarım için araştırma sonuçlarının ileriye götürülerek tasarım fikirleri halini alması hedeflenmektedir.

KAYNAKÇA

Balıkçı, Ö. ve Pesen, A. (2011). *Güzelliğin Özel Erdek*. Bursa, Türkiye: Erdek Belediyesi Yayınları.

Barab, S., Thomas, M.K., Dodge, T., Squire, K. ve Newell, M. (2004). Critical Design Ethnography: Designing for Change. *Anthropology and Education Quarterly*, 35(2), 254-268.

- Binder, T., Brandt, E., Ehn, P. ve Halse, J. (2015). Democratic Design Experiments: Between Parliament and Laboratory. *CoDesign*, 11(3-4), 152-165.
- Björgvinsson, E., Ehn, P. ve Hillgren, P. (2012). Agonistic Participatory Design: Working with Marginalised Social Movements. *CoDesign*, 8(2-3), 127-144.
- Blomberg, J., Burrelland, M. ve Guest, G. (2003). An Ethnographic Approach to Design. J. Jacko ve A. Sears (Ed.), *The Human-Computer Interaction Handbook: Fundamentals, Evolving Technologies and Emerging Applications* içinde (965-986). Hillsdale N.J.: L. Erlbaum Associates.
- Blomberg, J., Giacomi, J., Mosher, A. ve Swenton-Wall, P. (1993). Ethnographic Field Methods and Their Relation to Design. D. Schuler (Ed.), *Participatory Design: Principles and Practices* içinde (123-155). Hillsdale N.J.: L. Erlbaum Associates.
- Bryson J.M., Crosby, B.C. ve Stone, M.M. (2006). The Design and Implementation of Cross-Sector Collaborations: Propositions from the Literature. *Public Administration Review*, 66(1), 44-55.
- Détienne, F., Baker, M. ve Burkhardt, J.M. (2012). Perspectives on Quality of Collaboration in Design. *CoDesign*, 8(4), 197-199.
- Gatt, C. ve Ingold, T. (2013). From Description to Correspondence: Anthropology in Real Time. W. Gunn, R.C. Smith ve T. Otto (Ed.), *Design Anthropology Theory and Practice* içinde (139-158). London: Bloomsbury Academic.
- Hillgren, P., Seravalli, A. ve Emilson, A. (2011). Prototyping and Infrastructuring in Design for Social Innovation. *CoDesign*, 7(3-4), 169-183.
- Kayam C. (1993). Lozan Barış Andlaşmasına Göre Türk-Yunan Nüfus Mübadelesi ve Konunun TBMM’de Görüşülmesi. *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 9(27), 581-608.
- Manzini, E. (2014). Making Things Happen: Social Innovation and Design. *Design Issues*, 30(1), 57-66.
- Manzini, E., Zhong, F. ve Baek, J.S. (2010). Design for Social Innovation and Sustainability: Hypothesis on a Viable Leapfrog Strategy in China. *Asia Design Journal*, 5, 104-135.
- Margolin, V. ve Margolin, S. (2002). A “Social Model” of Design: Issues of Practice and Research. *Design Issues*, 18(4), 24-30.
- Markussen, T. (2017). Disentangling ‘the Social’ in Social Design’s Engagement with the Public Realm. *CoDesign*, 13(3), 160-174.
- Maze, R. (2014). Our Common Future? Political Questions for Designing Social Innovation. Y. Lim, K.Niedderer, J. Redström, E. Stolterman ve A. Valtonen (Ed.), *DRS 2014 Konferans bildiriler kitabı* içinde (560-571). Umeå, Sweden: Umeå Institute of Design, Umeå University.
- Meral, K. ve Yavuz, E. (2017). Kyzikos Hadrian Tapınağı’nda Bulunan Geç Roma Defnesi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 10(52), 550-568.
- Thorpe, A. ve Gamman, L. (2011). Design with Society: Why Socially Responsive Design is Good Enough. *CoDesign*, 7(3-4), 217-230.